

Den slående mannen

Myten om mäns våld mot kvinnor

Sammanfattning

Den här skrivelsen, ”*Den slående mannen – myten om mäns våld mot kvinnor*”, visar bortom alla tvivel att det är en myt att det exklusivt är män som slår kvinnor. Inte så att det inte förekommer, självklart existerar partnervåld från män mot kvinnor, och det i större utsträckning än någon skulle önska. Partnervåld är dock ett beteende som är långt ifrån enkelriktat, och dessutom är påståendet om att alla män utgör sannolika utövare av partnervåld helt ogrundat. Skrivelsen visar nämligen att:

- män och kvinnor i princip är lika vanliga utövare av partnervåld, men att kvinnor blir skadade drygt dubbelt så ofta som män av det våld som utdelas
- kvinnor oftast är de som först tar till våld i relationer där båda parterna utsätts
- män oftare står för upprepat våldsutövande
- den ”vanlige” mannen sällan står för partnervåld; istället är personer med svag social ställning samt alkohol- eller drogproblem överrepresenterade
- det är större risk att en kvinna blir utsatt för grovt våld om förövaren är en tidigare partner än en nuvarande
- mörkertalet för partnervåld (dvs. hur många utsatta som inte anmäler) är större för män än för kvinnor

Analysen som ger ovanstående – korrekta – bild av verkligheten bygger på en genomgång av en stor mängd akademiska undersökningar och artiklar. Samtliga faktakällor är av vetenskaplig natur, och många av dem har kvinnliga upphovsmän.

Innehåll

Om den här rapporten	1
Upphovsrätt.....	1
Bakgrund.....	1
Syfte	1
Källgranskning	2
Definition av partnervåld	2
Hur ser våldet ut?	3
Fördelning mellan könen	3
Skador	5
Vem slår?	5
Möjliga frågetecken?.....	9
Alternativa synsätt.....	9
Mörkertal.....	12
Mer läsning	14
Summering och slutsats	15

Om den här rapporten

Upphovsrätt

Det står var och en fritt att ladda ner, kopiera och utan vinning sprida detta dokument i dess ursprungliga form. Observera dock att det *är* ett upphovsrättsligt skyddat verk, och att all manipulering och / eller distribution i vinstsyfte är strikt otillåten. Alla rättigheter tillhör upphovsmannen.

Bakgrund

Ni har säkert alla hört frasen ”mäns våld mot kvinnor”. Samhällets syn på partnervåld verkar år 2010 vara att män slår och kvinnor blir slagna. Under 2007 beslutade regeringen t.ex. att anslå 800 miljoner kronor för att motverka ”mäns våld mot kvinnor, samt våld i samkönade relationer”. Notera att den enda våldstyp som inte nämns är kvinnors våld mot män.

Ovanstående exempel är symptomatiskt för rådande samhällsklimat, där män alltför oftast på ett obehagligt generaliserande sätt utmålas som ett misshandlande kollektiv. På grund av dessa generaliseringar och förhastade slutsatser skall män tydligen inte bara känna kollektiv skuld, utan även diskvalificeras från stöd till våldsutsatta personer.

Det som glöms bort är att oavsett om manligt eller kvinnligt partnervåld är vanligast, är det fortfarande en minoritet av alla människor (män som kvinnor) som är våldsamma. Den lika vanliga som felaktiga hopbuntningen av den stora massan hederliga, omtänksamma män med ett fåtal rötägg är alltså högst olycklig. Än mer så i skenet av att i princip all relevant forskning visar att våldsfrekvensen är påtagligt jämnt fördelad mellan könen.

Syfte

Först ett konstaterande av vad som *inte* är syftet med denna skrivelse. Tanken är inte att i något avseende förminska, ursäkta eller ta fokus från förbrytelser mot kvinnor. När någon blir utsatt för hot eller fysiskt våld från en närstående ligger det alltid en mänsklig tragedi i botten, och inga som helst förekomster av partnervåld kan eller bör ses med blida ögon. Skrivelsen är heller inte avsedd att utmåla män som offer och kvinnor som förövare.

Syftet är istället att balansera samhällets uppfattning om partnervåld, och öka förståelsen för hur verkligheten ser ut. Här finns det två huvudsakliga områden att lyfta fram. För det första fordras insikten om att en förövare är just det, en förövare, och inte sitt kön. Det är individer som begår brott, inte män eller kvinnor som grupp. Ingen bör lastas för det andra personer av samma kön (oavsett vilket

detta råkar vara) tar sig för, varför den kollektiva skuldbeläggningen av män måste upphöra.

Dessutom behöver medvetenheten höjas om att män också utsätts för partnervåld, och det i mycket högre utsträckning än många tror. Så länge samhället likställer partnervåld med ”mäns våld mot kvinnor” kommer utsatta män att osynliggöras, något ingen vinner på. I ”bästa” fall lider den slagne mannen i tysthet, och i värsta fall finns risken att han till slut slår tillbaka. Då har vi inte bara en drabbad man, utan även en drabbad kvinna. Det ligger alltså i båda könen intresse att motverka *alla* former av partnervåld, inte bara mäns våld mot kvinnor.

Den här skrivelsens syfte är alltså följande: Att bidra till att alla former av partnervåld bekämpas, genom att ge en rättvisande helhetsbild av hur partnervåldets frekvens, typ och skadeverkningar fördelar sig mellan könen.

Källgranskning

Denna skrivelse är enbart baserad på källor som kan sägas vara icke-politiska och opartiska. Hur källmaterialet har använts och listats motsvarar gängse krav på akademisk forskning.

Ett par specifika studier utgör den här skrivelsens bärande underlag, men de slutsatser som presenteras bygger på en genomgång av data från fler källor än de som citeras. Under avsnittet ”Mer läsning” lämnas referenser till fler rapporter som utgör relevant läsning.

Avslutningsvis kan det poängteras att ungefär hälften av de bärande rapporterna är författade av kvinnliga forskare / undersökare. Det finns alltså ingen risk för vinkling baserat på källförfattarnas kön.

Definition av partnervåld

Partnervåld är i sig ett ganska luddigt begrepp, och därtill används ofta det snarlika relationsvåld. Beroende på vilken undersökares material man läser, kan begreppet variera från att avse endast allvarligare fysiskt våld (så som sparkar och knytnävsslag) till att omfatta även verbala hot och ignorerandet av personligt utrymme. Det är alltså svårt, nästan omöjligt, att exakt definiera begreppet. För enkelhetens skull kan den här beskrivningen sägas gälla:

Partnervåld utgörs av konkret fysiskt våld (inkluderande allt från lätta örfilar till angrepp med vapen), eller psykologisk terror av så allvarlig art att den utsatte rimligen känt genuin fruktan för fysiskt våld. Förövaren är en nuvarande eller före detta kärlekspartner.

Hur ser våldet ut?

Fördelning mellan könen

Enligt myten är det män som slår, men vid en närmare granskning av verkligheten faller den tesen tämligen snabbt. Till och med BRÅ (Brottsförebyggande Rådet) som tidigare haft bristfälliga uppgifter om partnervåld riktat mot män, har nu insett att verkligheten inte nödvändigtvis matchar myten. I sin senaste rapport rörande ämnet, 2009 års *”Våld mot kvinnor och män i nära relationer”*, konstaterar BRÅ att kvinnligt partnervåld är lika vanligt som manligt, men att repetitivt och grovt våld är vanligare från manliga förövare.

Samma slutsats nås i den kanske mest kända meta-analys (dvs. en studie som aggregerar resultatet av flera andra undersökningar) som gjorts på temat, nämligen *”Sex differences in physically aggressive acts between heterosexual partners: A meta-analytic review”*. Denna analys gjordes år 2000 – och uppdaterades 2002 – av den brittiska psykologiprofessorn John Archer. Genom att aggregera resultatet från ett stort antal tidigare studier av partnervåld, kom han fram till följande:

Antalet instanser av partnervåld är väldigt jämnt fördelat mellan könen, där kvinnor faktiskt är något mer benägna att nyttja någon form av fysiskt våld. Studerar man typerna av våld som nyttjades, ser man att kvinnor är mer benägna än män att örfila, sparka och bita sin partner. Kvinnor kastar också oftare föremål mot sin partner, samt slår denne med tillhyggen. Män å andra sidan använder oftare knytnävsslag och strypgrepp. Dessutom är män aningen mer benägna att faktiskt angripa sin partner med ett vapen (som pistol eller kniv), även om kvinnor oftare hotar sin partner med just den typen av föremål.

BRÅ:s uppgifter får också stöd från flera andra håll, och inte bara från Archer. År 2005 utförde norska NIBR (Norsk Institutt for By- og Regionforskning) en landsomfattande undersökning med titeln *”Vold i parforhold – ulike perspektiver”*. Studien visade att det var 21,8% av männen och 27,1% av kvinnorna som någon gång efter 15 års ålder utsatts för våld eller hot från en partner. Under det senaste året före svaren lämnades var det 5,6% av männen som utsatts, och 5,7% av kvinnorna.

Fördelningen av våld rent allmänt var alltså även här förhållandevis jämn, med en knapp övervikt av drabbade kvinnor. Studerar man enbart påtagligt grovt våld, ser man dock att det var nästan fyra gånger vanligare att kvinnor utsattes för sådana handlingar.

Något som också klart oftare drabbar kvinnor är sexuellt våld. Av samtliga kvinnor i NIBR:s undersökning var det 9% som någon gång sedan sin 15-årsdag hade utsatts för försök att tvingas till sex (notera dock att det i NIBR:s material inte framgår om försöken faktiskt lett till oönskade sexuella handlingar, och heller inte ifall tvånget var fysiskt eller verbalt). För män var siffran 1%. Liknande mönster går igen även i andra studier. Även om det är en relativt liten andel kvinnor som utsatts för försök till sexuellt tvång inom en relation, är andelen ändå klart högre än motsvarande för män.

Ytterligare en publikation som fyller i bilden är den som 1999 publicerades av forskningsavdelningen på brittiska Home Office (ungefär motsvarande vårt svenska Inrikesdepartement), betitlad ”*Domestic violence: Findings from a new British crime survey self-completion*”. Här framkom att 23% av kvinnorna i åldern 16-59 år, och 15% av männen i samma åldersgrupp, någon gång sedan 15 års ålder utsatts för partnervåld i någon form (inklusive hot). Under det senaste året var siffran 4,2% för båda könen. Studien visade också att det var klart vanligare med manliga återfallsförövare än med kvinnliga.

I den något äldre (men även den tämligen omfattande) brittiska BCS-undersökningen från 1992, som då enbart granskade kvinnors situation, målades en något mindre allvarlig bild upp. Där konstaterade 90% av alla kvinnor över 18 års ålder att de inte vid något tillfälle under sitt liv utsatts för fysiskt våld av en nuvarande eller tidigare partner.

Även den amerikanska läkarsammanslutningen Pri-Med Patient Education Center, som har 270 000 läkare som medlemmar och vars artiklar sammanställs av Harvard Medical School, har undersökt könsfördelningen av partnervåld, då i USA och för åldersgruppen 18-28 år. Resultatet? 19% av kvinnorna sade sig vara utsatta för någon form av våld i sitt senaste förhållande, och 16% av männen. Även här är alltså fördelningen påtagligt jämn.

En sista studie som bör nämnas avseende könsfördelningen av partnervåld, är den väldigt omfattande metaanalys som genomförts av doktor Martin Fiebert vid sektionen för psykologi på California State University. Han har (vid den senaste uppdateringen av sitt material) granskat 275 akademiska rapporter om partnervåld, med ett totalt undersökningsunderlag på över 365 000 personer. Kontentan av det synnerligen rikliga underlaget är att kvinnor är *minst* lika sannolika som män att nyttja våld i nära relationer.

Skador

Det är fastslaget att benägenheten att utöva partnervåld är väldigt jämnt fördelad mellan könen. Något som också måste tas i beaktande för en fullgod analys är skadefördelningen. Resulterar det mellan könen jämnt fördelade våldsutövandet också i en jämn fördelning av fysiska skador?

Här ser bilden lite annorlunda ut, då det ganska enkelt går att se att kvinnor drabbas värre. Studien utförd av NIBR noterade att utsattheten för påtagligt grovt våld var fyra gånger högre bland kvinnor än bland män. Home Office-rapporten konstaterar att 47% av kvinnorna som utsätts för partnervåld skadas, medan siffran för män är 31%. Även om dessa siffror påvisar en mindre skillnad än den norska studiens, visar det ändå att skadefrekvensen är tydligt högre bland kvinnorna. Dock påpekar den brittiska rapporten att skadorna i de allra flesta fall (för båda könen) begränsas till blåmärken.

Den brittiska studien föreslår vidare slutsatsen att då utövandet av våld är jämnt fördelat mellan könen, beror den högre skadefrekvensen bland kvinnorna på att män i genomsnitt är fysiskt starkare. Även om detta är möjligt, finns det inget som utesluter att män faktiskt brukar grövre våld, varför spekulationer kring detta ter sig meningslösa.

Även BRÅ:s rapport från 2009, samt flertalet andra studier av akademisk karaktär, fyller i den ovan beskrivna bilden. Kvinnor tenderar att skadas av partnervåld i drygt dubbelt så stor utsträckning som män.

Vem slår?

Med viss regelbundenhet framförs nuförtiden tesen om att vilken man som helst kan slå sin partner, och att alla män är potentiella utövare av partnervåld. Påståendet i sig är naturligtvis helt riktigt, precis på samma sätt som alla (män och kvinnor likaledes) är potentiella tjuvar, mördare och barnamisshandlare. Det relevanta är dock inte vilka som är potentiella våldsverkare – utan hur många som faktiskt utövar våld. Den här typen av generaliseringar bidrar till den kollektiva skuldbeläggningen av män, och därmed också till ett inkonstruktivt samhällsklimat.

Vad kan man då säga om vem som slår, och vem som blir slagen?

Social belägenhet. Enligt Home Office-rapporten finns det ett tydligt samband mellan social belägenhet och utsattheten för våld. Personer av båda könen som är arbetslösa, har skuldproblem eller dålig hälsa löper statistiskt sett större risk att drabbas av partnervåld. Studien nämner inget om belägenheten för våldsutövarna,

men gissningsvis lever offren i stor utsträckning med personer i liknande situation. Detta skulle i så fall innebära att någon med stabila livsförutsättningar är klart mindre benägen att nyttja våld mot sin partner, än vad en socialt utsatt person är.

Alkohol- och drogvanor. En fråga som debatterats flitigt är i vilken utsträckning alkohol- och drogmissbruk påverkar benägenheten att nyttja våld mot sin partner. Den centrala frågan är den klassiska ”vilket kom först – hönan eller ägget?”. Likaväl som alkohol- och drogmissbruk kan vara den utlösande faktorn för partnervåld, kan det vara den tröst och verklighetsflykt både förövare och offer ser sig behöva.

Oavsett vilket finns det ett tydligt samband mellan alkoholbruk och våldsfrekvens. Home Office-rapporten nämner att 1/3 av alla partnervåld-incidenter utförs när utövaren är alkoholpåverkad. Studien slår också fast att personer med ohälsosamma alkohol- eller drogvanor är betydligt mer sannolika att råka ut för partnervåld. Igen framstår det som sannolikt att partners till dessa offer har liknande vanor, åtminstone i högre utsträckning än genomsnittet.

I NIBR-studiens resultat uppger 44,5% av kvinnorna att deras partner varit alkoholpåverkad vid det senaste tillfälle de nyttjat våld mot dem, och 28,7% av männen. Även detta styrker bilden av att alkohol(miss)bruk ökar risken för partnervåld.

Nuvarande eller tidigare partner. Något som också är relevant (och intressant) att granska är huruvida partnervåld utövas av en nuvarande eller tidigare partner. Här ser man nämligen att risken är större att utsättas för grovt våld när utövaren är en före detta partner. Vissa studier påvisar t.o.m. möjligheten att risken är större att överhuvudtaget utsättas för våld från en före detta partner än av en nuvarande.

Enligt NIBR-studien hade 15,6% av kvinnorna som rapporterat våld från en nuvarande partner utsatts för våld med hög skaderisk. När kvinnorna utsatts för våld av en tidigare partner, var det dock hela 37,0% (mer än en dubbelt så många) som utsatts för våld med hög skaderisk. Även för män ser det ut på samma vis. Bara 5,6% av männen som utsatts för våld av en nuvarande partner hade utsatts för våld med hög skaderisk, medan siffran var 14,7% när förövaren var en tidigare partner.

Även när det gäller faktiska, fysiska skador visar NIBR-studien att sådana är klart vanligare när förövaren är en före detta partner, något som särskilt gäller kvinnliga offer.

Uppgifterna från den norska studien stöds också av den brittiska Home Office-rapporten. Däri konstateras att risken för ensamstående, (nyligen) separerade

kvinnor att utsättas för partnervåld är mycket högre än för övriga. 22% av dessa kvinnor hade under året före svarens lämnande utsatts för våld, medan siffran för gifta kvinnor endast var 2%. Undersökarna konstaterar att även om separationen visserligen kunde vara ett resultat av våldet, talar mycket för att många av våldstillfällena inträffat omedelbart *efter* en separation.

Vedergällande våld. Två fel gör inte ett rätt, och oavsett vem som slår först bör allt våld fördömas. Följaktligen vore det synnerligen olyckligt att lägga någon skuld på offret för partnervåld. Samtidigt är det ofrånkomligen av intresse att studera i vilken utsträckning våldsutövandets eventuella ömsesidighet påverkar skaderisken.

Här har den amerikanska professorn i klinisk psykologi Susan O'Leary tillsammans med kollegan Amy Slep publicerat en intressant avhandling, betitlad *"Precipitants of Partner Aggression"*. Där framgår att det är vanligare att kvinnor inleder ett våldsutbyte än att män gör det. Deras studie visar också att när våldet är ömsesidigt måste män oftast utsättas för fysiskt våld innan de själva tar till sådant. Däremot är det vanligare att kvinnor eskalerar en konflikt till fysiskt våld redan efter att själva bara utsatts för verbala angrepp.

Detta förhållande stöds också av rapporten från Pri-Med Patient Education Center. I deras undersökning menade både kvinnor och män att hälften av partnervåldet var ömsesidigt, och båda könen var eniga om att det då var vanligare att kvinnan var den som först tillgrep fysiskt våld.

Vi vet att kvinnor oftare än män skadas då de drabbas av partnervåld, vilket åtminstone delvis beror på att män i genomsnitt är starkare. Om en kvinna inleder våldsutbytet och mannen slår tillbaka, är det alltså ganska sannolikt att kvinnan skadas men inte mannen. Då statistiken som visar skadefrekvens inte tar hänsyn till vem som började bråket, framstår mannen i det scenariot som mer av en våldsvärkare än vad som egentligen är rättvisande (för vem hade satt sig till doms över en kvinna som slog tillbaka?).

Mental hälsa. Kriminologen Mikael Rying, då arbetande vid Länskriminalpolisen i Stockholm, publicerade 2003 en studie om dödligt våld mot kvinnor från en närstående man. Den påvisade att omkring 80% av dessa förövare led av allvarliga psykologiska störningar eller sjukdomar, och därmed inte alls kunde sägas motsvara den "vanlige" mannen.

Summering. En kort summering av detta avsnitt kanske kan vara på sin plats. Även om det alltid är individer – och inte kön, åldrar, sociala klasser eller etniska grupper – som begår brott, finns det dock förutsättningar som ökar risken för

förekomsten av partnervåld. Den genomsnittlige mannen är faktiskt inte alls särskilt sannolik som våldsvärkare inom en relation, något den här fiktive personen (oavsett kön) däremot vore:

- Före detta partner, där separationen ligger relativt nära i tiden
- Alkohol- eller drogmissbrukare
- Socialt utsatt, möjligen arbetslös och/eller skuldsatt
- Själv utsatt för fysiskt våld från ”offret”
- Lidande av någon form av psykologisk störning

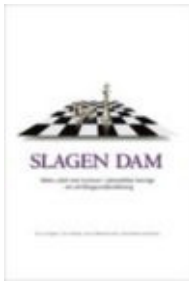
Notera att även personer som inte motsvarar någon av dessa kriterier självklart kan utöva partnervåld. Det är bara betydligt mindre sannolikt att så sker.

Möjliga frågetecken?

Alternativa synsätt

Det känns onekligen som om fakta i fallet är obestridbara – partnervåld handlar om så mycket mer än ”mäns våld mot kvinnor”. Trots det finns det kanske någon som ännu inte är övertygad. Någon som trots den överväldigande dokumentationen av hur verkligheten ser ut, fortfarande håller fast vid det invanda synsättet om män som förövare och kvinnor som offer. Vad finns det då för tänkbart fog för invändningar mot det som här framlagts?

Slagen Dam. En av de undersökningar som det oftast refereras till när tesen om mäns våld mot kvinnor skall styrkas, är den svenska rapporten ”*Slagen Dam*” från 2001 författad av Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westerstrand och Anne-Marie Kalliokoski. Här konstateras att nästan hälften (46%) av alla svenska

kvinnor upplevt partnervåld efter 15 års ålder, och att ungefär 25% av de drabbade utsatts för systematiskt våld. Undersökningen visar också att våldsamt beteende från en tidigare partner (under eller efter relationen i fråga) rapporteras mer än tre gånger oftare än våld från en nuvarande partner. Avslutningsvis hävdar rapporten att över hälften av alla svenska kvinnor har sextrakasserats, samt att 13% av svenska kvinnor någon gång utsatts för grovt sexuellt våld.

Författarna menar att de viktigaste slutsatserna som bör dras av deras rapport är att:

- mäns våld mot kvinnor är ett utbrett fenomen, med ett stort antal förövare
- de som slår är högst vanliga män; inga särskilda kännetecken kan identifieras
- mörkertalet sannolikt är stort, då kvinnor underrapporterar partnervåld
- våldet sannolikt är värre än vad som rapporteras, då kvinnor omtolkar sina erfarenheter på ett sätt som förminskar incidenternas allvar

”*Slagen Dam*” har dock mötts av massiv kritik från flera håll, framför allt från den akademiska världen där många menar att undersökningen inte motsvarar kraven på neutral, faktamässigt korrekt och källsäkrad forskning.

Ett område som i den granskning som utfördes av Uppsala Universitet får särskild kritik är påståendet om att alla män har samma sannolikhet att slå en kvinna. Universitetets granskning av samma data som Lundgren och hennes medförfattare använt visar klara samband mellan variablerna arbetslöshet, alkoholkonsumtion samt ålder och benägenheten att nyttja partnervåld. Påståendet om att alla män är lika sannolika våldsverkare stämmer alltså inte alls.

En annan punkt på vilken ”*Slagen Dam*” får allvarlig kritik rör misstanken om en underliggande agenda. De oberoende undersökarna ser tydliga tecken på att rapporten är skriven med syftet att bevisa en förutbestämd tes, snarare än med syftet att förbehållslöst och neutralt undersöka partnervåld. För den som inte är insatt i den akademiska världen kan det förtydligas att detta är ett kardinalfel. En akademiskt godtagbar undersökning kan aldrig tillåtas vinkla vare sig källdata eller analys i syfte att nå en viss slutsats – då är det inte forskning, utan ett beställningsjobb.

Ytterligare stöd för kritik av den typen finner undersökarna i det faktum att Lundgren vid granskningen inte ville lämna ut hela sitt källmaterial. Varför inte, kan man undra...? Dessutom var vissa intervjuer som använts som underlag för rapportens slutsatser av allt att döma redigerade. Avslutningsvis ställer sig undersökarna frågande till vilka siffror och svar undersökarna hade fått om de även ställt sina frågor till män. Sådana data saknas helt i ”*Slagen Dam*”, vilket i skenet av hur undersökningens slutsatser presenteras (enligt de oberoende granskarna) utgör en graverande brist. Här ett citat från granskarnas sammanfattning av sitt arbete:

Lundgren m.fl. hävdar att de har avlivat myten om att våldet mot kvinnor kan knytas till särskilda grupper av män. Den analys som leder fram till denna slutsats innehåller dock flera brister, och en reanalys av samma data visar att slutsatsen borde vara den rakt motsatta. Risker är signifikant högre att vissa grupper av män utsätter sina makor för våld.

*Detta är, vill vi hävda, en mycket allvarlig kritik som vi riktar mot Lundgrens forskning. Hennes arbete här brister sålunda i ett bestämt avseende i kvalitet. Detsamma kan sägas angående våra övriga invändningar mot framställningen i *Slagen Dam*. Framställningen präglas av en stor iver att hitta bevis för de egna teserna, men saknar nästan helt ambitionen att pröva de egna tesernas hållfasthet.*

Visserligen friade granskningen Eva Lundgren från anklagelsen om vetenskaplig ohederlighet, men kritiken som riktades mot henne och hennes forskning var inte nådig. ”Trovärdigheten i Lundgrens forskning måste ifrågasättas” och ”den kritiska och reflekterande forskarrollen har upphävts” är två citat som talar sitt tydliga språk – som vetenskapligt godtagbar faktakälla är undersökningen ”*Slagen Dam*” helt utan värde.

Den feministiska förklaringsmodellen. Två amerikanska forskare verksamma vid institutionerna för medicin och psykologi på sina respektive universitet, Kathryn Bell och Amy Naugle, listar i sin publikation ”*Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework*” ett antal

förklaringsmodeller till partnervåld. En av dem kallar de ”Den feministiska teorin”, en teori som i korthet kan sägas ha följande innebörd:

Partnervåld är sociokulturellt betingat, och beror i grund och botten på kvinnoförtrycket i ett patriarkalt samhälle. Från samhället inlärdas könsroller placeras män i maktposition gentemot kvinnor, och leder i förlängningen till att män använder våld för att kontrollera och dominera sina kvinnor och sin familj.

Stödet för teorin kommer främst från det faktum att det har visat sig vanligare med (manligt) partnervåld i familjer där mannen i högre utsträckning ger sitt stöd till patriarkala familjevärderingar, och än mer så om kvinnan ifråga inte delar denna syn.

Här är det uppenbart att om denna teori accepteras, måste siffrorna som här framlagts som bevis för partnervåldets jämna fördelning mellan könen ses som felaktiga. Om partnervåld är ett uttryck för ett manligt förtryckarsamhälle, kan inte gärna kvinnor vara lika benägna att nyttja det. Frågan är dock om teorin håller vatten. Ett frågetecken återfinns just i de siffror som redan presenterats: Om den feministiska teorin stämmer, hur kan då så många undersökningar utförda av kvinnor påvisa den jämna fördelningen av partnervåld mellan könen?

Detta är inte den enda tveksamheten i teorin. Bell och Nagle själva konstaterar följande brister:

- det empiriska underlaget ger inget övertygande stöd för teorin
- förklaring till partnervåld i samkönade relationer saknas
- förutbestämd förklaringsmodell försvårar neutral tolkning av data

Sammantaget kan teorin (oavsett eventuellt korrekta observationer av hur världen fungerar i övrigt) alltså ganska lätt avfärdas som förklaringsmodell för partnervåld, och utgör därmed ingen giltig invändning mot de siffror som här presenterats.

Kritik mot Archers undersökning. John Archers meta-analys av tidigare undersökningar om partnervåld har här utpekats som en av de mest relevanta. I rättvisans namn bör därför den kritik som riktats mot undersökningen också presenteras. År 2000 framförde fyra amerikanska forskare följande synpunkter på Archers arbete:

- den definition av partnervåld Archer använder kan möjligen ifrågasättas som varandes för snäv
- otillräckliga uppgifter om skadeutfall
- tveksamheter i de ursprungliga undersökningar som meta-analysen baseras på kan eventuellt påverka trovärdigheten i Archers arbete
- de slutsatser Archer för fram kan eventuellt bidra till att undergräva samhällets ansträngningar att minska våld mot kvinnor

Vad är det egentligen de säger? De flesta brister som påpekas är *eventuella* sådana, utan att det faktiskt presenteras belägg för att Archers resultat skulle vara undermåliga. Dessutom skulle bristerna – om de kunde beläggas – i så fall gälla undersökningen som helhet, och inte specifikt fördelningen av våld mellan könen.

Avslutningsvis är det svårt att inte reagera på den sista punkten i listan ovan. Om Archer tillåts påvisa att partnervåld inte är en företeelse exklusivt utförd av män mot kvinnor, skulle alltså anslagen till att motverka våld mot kvinnor kunna minska? Jaha, men om övertygande empiriska data visar att även män drabbas, är det då inte rättvist att de får ta del av de stödresurser som finns?

Återigen ser vi att det inte finns någon hållbar kritik mot de siffror som här har presenterats – partnervåld är helt enkelt något som båda könen utför, och det i princip i samma utsträckning.

Mörkertal

En sista sak kvarstår att avhandla innan myten om mäns våld mot kvinnor på allvar kan sägas vara avfärdad, och det är de mörkertal som existerar för partnervåld. Antag att mörkertalet avseende kvinnliga offer skulle kunna bevisas vara markant högre än det för manliga offer. I så fall vore det möjligt att hävda att partnervåld trots allt är ett övervägande manligt fenomen.

Män lider i tysthet. Tesen i föregående stycke visar sig snabbt felaktig. Mörkertalet är enligt en majoritet av forskningen på området nämligen större för *manliga*

offer. Till exempel visar den brittiska Home Office-rapporten att endast 7% av manliga offer anmäler det inträffade till polisen, medan 16% av de kvinnliga engångsoffren och 36% av de kvinnor som utsatts för repetitivt våld polisanmäler.

Även avseende att överhuvudtaget prata med någon om det man utsatts för är män klart mer återhållsamma. 57% av de utsatta kvinnorna berättar för någon om det in-

träffade, men bara 31% av männen. Detta slår hål på den annars vanliga myten att mörkertalet för kvinnliga offer skulle vara högre, då de av skuldkänslor inte anmäler våldet. Ytterligare en spik i den kistan slås i av det faktum att manliga offer i klart högre grad än kvinnliga känner sig medskyldiga till det våld de utsätts för. Av de offer som utsätts för enstaka incidenter av partnervåld, är det 51% av kvinnorna som i någon utsträckning (helt eller delvis) känner sig medskyldiga till det inträffade, och 79% av männen. Bland offren för repetitivt våld är siffran 29% för kvinnor och 68% för män.

Det är inte bara den brittiska Home Office-rapporten som målar upp den här bilden. Även artikeln ”*The reporting of domestic violence and sexual assault by nonstrangers to the police*” av Richard Felson och Paul-Philippe Paré, som bekostats av USA:s justitiedepartement och bygger på data från The National Violence Against Women Survey, konstaterar att benägenheten hos män att anmäla partnervåld är påtagligt lägre än hos kvinnor. Bland anledningarna till detta återfinns rädsla för hämndaktioner, uppfattningen att polisen inte skulle kunna hjälpa dem, samt rädsla för att de inte skulle bli trodda och deras anmälan inte tas på allvar.

Samhällets skygglappar. Ytterligare en faktor att ta i beaktande är samhällets motstånd mot rapportering som avviker från den gängse bilden av ”mäns våld mot kvinnor”. När Susanne Steimetz, chef för amerikanska Family Research Center, föreläste om att även män drabbas av misshandel av kvinnor de har en relation med, hotades hon vid upprepade tillfällen av feminister. Detta trots att Steimetz hjälpt till att starta härbärgen för utsatta kvinnor samt även presenterat forskning om utsatta kvinnor.

Även här i Sverige syns vissa liknande tendenser. När Heidi Wasén och Camilla Palmberg, studenter vid den sociologiska institutionen på Stockholms Universitet, år 2002 ville skriva ett examensarbete om partnervåld mot män möttes de av motstånd. Studenterna var dock inte förvånade över att det t.ex. dröjde innan någon handledare var villig att ta sig an deras arbete, då all undervisning på universitetet byggde på uppfattningen att det bara är kvinnor som kan misshandlas av sin partner.

Sociologen Murray Straus, professor och biträdande chef för brittiska Family Research Laboratory och en erkänd auktoritet på området partnervåld, är också av uppfattningen av kvinnors våld mot män tappas bort i diskussionen. Redan 1986 konstaterade Straus att kvinnors våld mot män inte väcker något allmänt intresse, och att undersökningar som går tvärs emot den gängse bilden inte uppmärk-

sammas. Enligt Straus beror detta helt enkelt på att mansmisshandel inte definieras som ett problem, då det inte är ”politiskt korrekt” att diskutera att kvinnor kan misshandla sin partner.

Den ovan beskrivna bilden kanske kan låta lite väl konspirationsteoretisk i vissa öron, men det är faktiskt inte särskilt konstigt ifall rapportering som avviker från rådande norm kommer bort eller tystas ner. Faktum är nämligen att såväl Sveriges regering som Förenta Nationerna har antagit den feministiska teorin som grundsten för hur partnervåld skall bedömas. 1993 antog FN ”*Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor*”, som bland annat innehåller denna passage:

Våld mot kvinnor är ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män, och det är dessa ojämlika förhållanden som har lett till att männen dominerar och diskriminerar kvinnor. Våld mot kvinnor är en avgörande social mekanism, genom vilken kvinnor tvingas in i en underordnad ställning gentemot män.

Summering. Det är alltså mer än dubbelt så vanligt att manliga offer för upprepat partnervåld känner sig medskyldiga, än att kvinnliga offer gör det. Det är också klart vanligare att män låter bli att berätta för någon om det inträffade, särskilt för myndigheter så som polis eller socialtjänst. Det finns också tydliga indikationer på att rapportering om utsatta män tystas ned.

Detta visar med hög tydlighet att mörkertalet avseende manliga offer för partnervåld är högre än motsvarande för kvinnliga offer. Ifall mörkertalen har någon bäring på fördelningen av partnervåld mellan könen, är effekten av dem i så fall att den kvinnliga andelen av våldsutövandet är *högre* än konstaterat, och inte lägre.

Mer läsning

Vid det här laget torde alla tvivel vara undanröjda – partnervåld handlar verkligen inte bara om mäns våld mot kvinnor. För den som ändå känner att de vill bilda sig en egen uppfattning genom fördjupning i ämnet, rekommenderas doktorn i psykologi Martin Fieberts förteckning över undersökningar på området som startpunkt. De närmare 300 listade akademiska studierna motsvarar en svarspopulation på över 365 000 personer, och täcker tillsammans in alla aspekter av partnervåld. En länk till sammanställningen återfinns i den här skrivelsens källförteckning.

Summering och slutsats

Det har blivit dags att summera vad vi har lärt oss. Följande utgör en rättvisande bild av verkligheten:

Våldet är jämnt fördelat. Tillförlitliga källor visar att kvinnor och män är lika vanliga utövare av partnervåld; fördelningen av förövare mellan könen är i princip 50/50. Det är alltså inte bara män som slår.

Kvinnor skadas oftare. På grund av mäns större styrka, samt deras benägenhet att oftare använda grovt våld, skadas kvinnor i högre utsträckning än män. En rimlig uppskattning är att kvinnor skadas av partnervåld drygt dubbelt så ofta som män. Detta trots att kvinnor verkar kompensera för lägre kroppsstyrka genom att i klart högre utsträckning använda tillhyggen.

Män är oftare repetitiva förövare. Det är klart vanligare att män nyttjar upprepat våld mot sin partner än att kvinnor gör det.

Vid ömsesidigt våldsutövande slår kvinnan oftast först. I en ganska stor andel av alla våldsamma relationer (vissa undersökningar nämner siffror upp mot 50%) är partnervåldet ömsesidigt. I dessa fall är det märkbart vanligare att kvinnan i paret är den som först tillgriper fysiskt våld. Även om kvinnan slår först, är det vanligare att hon är den som i slutändan skadas av våldsutbytet.

Kvinnor är oftare utsatta för sexuellt våld. Utövandet av sexuellt våld och tvång inom en relation är klart vanligare med manliga förövare och kvinnliga offer än tvärtom. Företeelsen som sådan är dock betydligt mindre vanlig än övrigt fysiskt våld, oavsett kön.

Mörkertalet är högre för manliga offer. Det finns överväldigande belegg för ett högt mörkertal avseende manliga offer för partnervåld. Män är betydligt mindre benägna än kvinnor att berätta för någon om sin utsatthet, och då särskilt för myndigheter som socialtjänst och polis. Samhället har också en tendens att vifta bort rapporter om mansmisshandel, då det inte passar in i rådande norm.

Den ”vanlige” mannen är en osannolik förövare. Det finns tydliga kopplingar mellan social utsatthet (arbetslöshet, ekonomiska skulder etcetera) och nyttjandet av partnervåld. Även alkohol- och droganvändning ökar risken. En före detta partner är också en mer sannolik våldsverkare än en nuvarande. Avslutningsvis lider en mycket stor andel av dem som nyttjar dödligt våld mot en partner av grava psykologiska störningar.

Slutsatserna som dras av ovanstående summering är följande:

- **Partnervåld handlar inte bara om mäns våld mot kvinnor**, varför samhället inte bör vända den stora andelen manliga offer ryggen. Nästa gång staten satsar 800 miljoner på att förebygga partnervåld, kanske även män kan tillskrivas tillräckligt med människovärde för att få ta del av stödresurserna?
- **Det är inte kollektivet män som slår**. Individer begår brott, ett helt kön gör det inte. Fakta visar tydligt att den genomsnittlige mannen inte alls är en sannolik utövare av partnervåld. Därför måste den kollektiva skuldbeläggningen av män som grupp, grundad på vad ett fåtal förövare gör, upphöra omedelbart.
- **Två fel gör inte ett rätt**. Ingen av ovanstående två punkter innebär på något vis att utsatta kvinnor skall få mindre uppmärksamhet (bara att de inte skall vara helt ensamma om den). Partnervåld är aldrig okej, och det är fortfarande fler kvinnor än män som skadas av sådant våld. Resurser och uppmärksamhet skall alltså inte ensidigt flyttas från kvinnor till män, utan delas på ett sätt som gör att individen i mest behov av hjälp och stöd får det – oavsett dennes kön.

Fredrik Sandberg

2011-01-10

Källförteckning

- Archer, J. (2002). *Sex differences in physically aggressive acts between heterosexual partners: A meta-analytic review*. http://www.maennerbuero-trier.de/Archer_2002.pdf
- Bell, K. & Naugle, A.E. (2008). *Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework*. *Clinical Psychology Review*: http://www.man.org.au/Portals/0/docs/Newsletter_70/Clinical%20Psychological%20Review.pdf
- Clausen, S. et al. (2005). *Vold i parforhold – ulike perspektiver*. Norsk Institutt for By- og Regionforskning: <http://www.nibr.no/publikasjoner/rapporter/100/>
- Eldén, Å. (2004). *Slag i luften – en utredning om myndigheter, mansvåld och makt*. Statens Offentliga Utredningar, Regeringskansliet: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/54/31/93c7f12d.pdf>
- Felson, R. & Paré, P-P. (2005). *The reporting of domestic violence and sexual assault by nonstrangers to the police*. <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/209039.pdf>
- Fiebert, M. (senast uppdaterad 2010). *References examining assaults by women on their spouses or male partners: An annotated bibliography*. <http://www.csulb.edu/~mfiebert/assault.htm>
- Hallberg, M., Hermansson, J. (2005). *Granskning av professor Eva Lundgrens forskning i enlighet med Uppsala Universitets regler avseende förfarandet vid anklagelse om vetenskaplig ohederlighet*. Samhällsvetenskapliga fakultetet, Uppsala Universitet: http://dibbuk.se/arkiv/Granskarnas_rapport.pdf
- Hradilova Selin, K. (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer*. BRÅ Brottsförebyggande Rådet: http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action=question_show&id=505&category_id=1
- O'Leary, S. & Slep, A. (2006). *Precipitants of Partner Aggression*. *Journal of Family Psychology*, 20, 344-347. ISSN: 0893-3200.
- Lerner, Thomas (2004). *Kvinnovåld mot män tystas ner*. DN.se, 2004-11-03: <http://www.dn.se/insidan/kvinnovald-mot-man-tystas-ner-1.322735>
- Lundgren, E. et al (2001). *"Slagen Dam". Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Brottsoffermyndigheten: <http://www.brottsoffermyndigheten.se/Sidor/EPT/Bestallningar/PDF/Slagen%20dam.pdf>

Mirrlees-Black, C. (1999). *Domestic violence: Findings from a new British crime survey self-completion*. Home Office Research, Development and Statistics Directorate:
<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/hors191.pdf>

Pri-Med Patient Education (2007). *Domestic violence – not always one-sided*. Harvard Health Publications:
<http://www.patientedu.org/asp/HealthELibrary/HealthETopic.aspx?cid=M0907d>

Regeringskansliet (2007). *Regeringen beslutar om handlingsplan mot våld*. Pressrelease 2007-11-15: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/9722/a/92152>

Rying, M. (2003). *Dåligt våld mot kvinnor i nära relationer: Inte vilka män som helst*. Statistiska Centralbyrån, Valfärd nr 1 2003:
http://www.scb.se/Grupp/valfard/_dokument/A05ST0301_02.pdf

White, J. et al (2000). *Intimate partner aggression – what have we learned? Comment on Archer*. *Psychological Bulletin*, 126-5, 690-696.